

УДК 371.134

С.О. Бурчак

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНЯ

У статті розглянуто завдання, структуру, зміст, форми й методи підвищення рівня готовності майбутніх учителів початкових класів шляхом упровадження спецкурсу «Розвиток пізнавальних інтересів молодшого школяра у процесі навчання математики»; узагальнено результати експериментальної роботи із запровадження запропонованого методичного забезпечення в реальній освітній процес вищого навчального закладу.

Ключові слова: завдання, структура, зміст, форма, метод, пізнавальний інтерес.

Постановка проблеми. Виховання загальної культури сучасної особистості, розвиток інтелектуальних, творчих здібностей молоді є одним з найактуальніших завдань сучасної освіти. Щодо цього значну роль відіграє розвиток пізнавального інтересу в сучасного школяра. Педагогічною наукою доведена необхідність теоретичної розробки цієї проблеми та здійснення її практикою навчання.

Поряд із ґрунтовними знаннями школа покликана формувати пізнавальні потреби та інтереси особистості, бути місцем, де виховується любов до знань, визначається велика духовна сила книги. Завдання виховання пізнавальних зацікавленостей, перетворення знань в інструмент становлення якостей особистості є основною ідеєю у всіх освітніх концепціях України. Така постановка проблеми зумовлює провідну роль процесу розумового виховання учнів, актуалізує творчі пошуки в моделюванні теорії і розробці сучасних педагогічних технологій.

Перехід початкової школи до нової структури та змісту навчання зобов'язує вчителя ще раз осмислити та переглянути перспективу розвитку початкової освіти, зокрема математичної.

Організація навчання в початковій школі здійснюється відповідно до вимог Державного стандарту загальної початкової освіти. Зміст освіти в Державному стандарті вдосконалений так, щоб забезпечити реалізацію загальних принципів щодо національного характеру школи, розвитку особистості, її оздоровчої функції, гуманізації, диференціації та інтеграції

змісту, посилення практичного і творчого спрямування навчальної діяльності, розвитку пізнавального інтересу школярів тощо [1].

Критичний аналіз уже відомих шляхів розв'язання проблеми засвідчує, що у сучасній педагогіці не існує єдиного тлумачення поняття «пізнавальний інтерес». Ми дотримуємося позиції Г.І. Щукіної: «Пізнавальний інтерес – це вибіркова спрямованість людини на пізнання предметів, явищ, подій навколишнього світу, яка активізує психічні процеси, діяльність людини, її пізнавальні можливості та є спонукальною силою навчального процесу» [5, 5].

Ця спрямованість характеризується постійним прагненням особистості до пізнання, до нових, ґрунтовніших знань. Систематично зміцнюючись і розвиваючись, інтерес стає основою позитивного ставлення до навчання. Пізнавальний інтерес має пошуковий характер. Під його впливом у дитини постійно виникають запитання, відповіді на які вона постійно й активно шукає. При цьому пошукова діяльність школяра відбувається із захопленням, він зазнає емоційного піднесення, радості від успіху. Це один з найважливіших для нас мотивів до навчання школярів. Під впливом пізнавального інтересу навчальна робота навіть у слабких учнів протікає продуктивніше.

Пізнавальний інтерес позитивно впливає не тільки на процес і результат діяльності, а й на протікання психічних процесів – мислення, уваги, пам'яті, які під його впливом набувають особливої активності та направленості. Саме на це повинні бути спрямовані зусилля педагогів.

Підготовка студентів, майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра є одним з найважливіших завдань сучасного педагогічного ВНЗ. Завдання нашого дослідження – розробити методичне забезпечення підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема сутності та реалізації пізнавального інтересу в освітньому процесі розкривається у працях Г.І. Щукіної, Н.М. Бібік, Л.І. Божович, В.Г. Бондаревського, М.К. Енісеєва, О.І. Киричука, А.Г. Ковальова, Н.Г. Морозової, О.Я. Савченко та інших.

Незважаючи на розбіжності поглядів науковців на місію педагога, спільним для авторських позицій є визнання необхідності когнітивного розвитку учня. Проте аналіз сучасних педагогічних реалій як у теорії, так і у практиці дозволяє стверджувати, що проблема підготовки майбутніх

учителів початкових класів до розвитку пізнавального інтересу за змістом визначається суперечністю, яка сьогодні існує між традиційною системою навчання математики учнів та новими соціально-педагогічними умовами. Вона може бути розв'язана за рахунок внесення до підготовки майбутніх учителів початкових класів таких знань, ядром яких є ціннісні орієнтації на вдосконалення учнів, їх потреб та мотивів до занять з математики.

Надання можливостей для практичного оволодіння студентами вміннями успішного розвитку пізнавальних інтересів учнів у процесі навчання математики потребує дослідження теоретико-методологічних засад указаної проблеми та створення відповідної моделі.

На сьогодні існують окремі підходи до підготовки вчителів початкових класів щодо розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики. Усі вони пов'язані із сучасними навчальними технологіями в початковій школі [4], але водночас проблема готовності майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальних інтересів учня вивчена недостатньо і потребує подальших досліджень.

Мета статті – розглянути аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики; узагальнити результати експериментальної роботи із запровадження запропонованого методичного забезпечення в реальний освітній процес вищого навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Більшість авторів розглядають інтерес як динамічну категорію, таку, що розвивається поетапно всією педагогічною системою у процесі навчання математики. На низькому рівні його сформованості переважає емоційність, а у процесі розвитку він включає усвідомлення об'єктів та явищ дійсності, збагачується інтелектуальною діяльністю, постає активним, набуваючи діяльнісного характеру [5]. На підставі теоретичних підходів [2; 3], психолого-педагогічної характеристики молодшого школяра ми з'ясували, що «формування пізнавального інтересу молодшого школяра є комплексом педагогічного забезпечення розвитку особливого психічного стану учня, наявність і становлення якого виявляється у спрямуванні його до свідомого і якісного вирішення навчальних завдань, у розширенні і поглибленні знань, у пізнанні сутності виконуваних дій». Саме тому комплекс педагогічного забезпечення ми

уявляємо як систему розвитку пізнавального інтересу учня (рис. 1), а особливий психічний стан – у вигляді його складових: самооцінка, критичне ставлення до себе, організованість, увага, ерудиція, допитливість, ініціативність, емоційний інтерес, творче мислення.

Рис.1. Система розвитку пізнавального інтересу молодшого школяра.

Це означає, що інтелектуальна, вольова та емоційна сторони пізнавального інтересу утворюють не його частини, а єдине, взаємопов'язане ціле.

Вирішення широкого спектра завдань розвитку пізнавального інтересу в початковій школі вимагає відповідної підготовки майбутніх вчителів у вищому педагогічному навчальному закладі. Досліджуючи готовність майбутнього учителя до проведення ефективних занять з розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики, ми пов'язуємо етапи такої готовності з відповідними курсами навчання студентів.

Для підвищення рівня готовності майбутнього вчителя до розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра ми запропонували спецкурс «Розвиток пізнавальних інтересів молодшого школяра у процесі навчання математики», який віднесли до варіативної частини навчального плану професійної підготовки студентів спеціальності «початкове навчання» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Основною метою вказаного вище спецкурсу є забезпечення ґрунтовної фахової підготовки, вдосконалення професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи та підвищення рівня готовності студентів старших курсів педагогічних факультетів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики.

Під час створення навчальної та робочої програм, тематичного плану спецкурсу було враховано дані констатувального експерименту, за якими більшість майбутніх учителів початкових класів мають обмежені знання щодо розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра, не володіють технологією розвитку пізнавальних інтересів, не компетентні в подоланні

труднощів, пов'язаних з розвитком пізнавального інтересу дитини, відчувають брак навчальної та методичної літератури відповідного змісту.

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до розвитку пізнавальних інтересів учня передбачала ознайомлення з передовим педагогічним досвідом, авторськими розробками з проблеми, виконання творчих проектів, дискусії, круглі столи тощо.

Завдання цього курсу:

- ознайомити майбутніх учителів педагогічних факультетів з поняттям пізнавального інтересу молодшого школяра у процесі навчання математики та з поняттям розвитку пізнавальних інтересів учня молодших класів;
- ознайомити студентів з проблемою підготовки вчителів початкових класів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики, що висвітлена в науково-педагогічних дослідженнях;
- визначити основні підходи до розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра та опанувати їх;
- ознайомити з моделлю розвитку пізнавальних інтересів учня початкових класів у процесі навчання математики;
- навчити студентів педагогічного факультету застосовувати технології, методи та прийоми розвитку пізнавальних інтересів учня молодших класів у своїй педагогічній діяльності;
- підготувати студентів до реалізації особистісно-орієнтованого підходу у своїй професійній діяльності з метою визначення пізнавальних зацікавленостей та пізнавальних можливостей кожного учня.

Спецкурс розроблений відповідно до сучасних вимог, містить шість модулів і розрахований на 72 години, з яких 36 – аудиторні.

Програма курсу складається із двох розділів, в яких розкриваються загальні особливості викладання математики в початковій школі, принципи і технології навчання, вимоги до планування й підготовки різноманітних форм організації навчання тощо відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

Тематичний план спецкурсу «Розвиток пізнавальних інтересів молодшого школяра у процесі навчання математики» поданий у табл.1.

Таблиця 1

Тематичний план спецкурсу

№ п/п	Назви тем та змістових модулів	Загальна кількість	Аудиторні заняття	Лекції	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Поняття пізнавального інтересу та його розвитку							
1.	Поняття пізнавального інтересу молодшого школяра та поняття розвитку пізнавальних інтересів учня молодших класів у процесі навчання математики.	7	4	2	2	1	2
2.	Складові пізнавального інтересу.	7	4	2	2	1	2
3.	Аналіз програми та діючих підручників, висвітлення питання щодо розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра в них.	7	4	2	2	1	2
Технології розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання математики							
4.	Модель розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра	11	6	2	4	1	4
5.	Форми та засоби підвищення ефективності розвитку пізнавального інтересу молодших школярів	18	8	4	4	6	4
6.	Технології підготовки майбутніх учителів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики	22	10	4	6	8	4
	Усього	72	36	16	20	18	18

Особливе місце у програмі спецкурсу посідають заняття (аудиторні та позааудиторні), які спрямовані на підготовку майбутніх учителів початкових класів до організації і проведення творчих проектів – засобів розвитку пізнавальних інтересів учня. На цих заняттях вирішуються такі педагогічні завдання, як: створення умов для відпрацювання в процесі підготовки студентів уміння організовувати творчу роботу у класі та управляти нею, мобілізувати всіх учнів на досягнення поставлених завдань; навчання майбутнього вчителя створювати творчі проекти та співпрацювати з учнями – учасниками проекту з метою досягнення певних результатів; визначення пріоритетності підходів учителя до розвитку пізнавальних інтересів школярів, ознайомлення з технологіями та принципами організації навчальної роботи учителя з розвитку пізнавальних інтересів учня початкових класів у процесі навчання математики.

Окремим видом творчого завдання є розробка студентом власного творчого проекту і технології його впровадження у процес навчання математики учнів початкової школи.

З метою методичного забезпечення зазначеного спецкурсу ми розробили методичний посібник «Розвиток пізнавальних інтересів учня початкових класів у процесі навчання математики». Водночас, ми маємо на меті надати допомогу з питання розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра не лише слухачам спецкурсу, а й студентам інших курсів та ВНЗ, вчителям, які вже працюють у загальноосвітній школі, та всім бажаючим. Ознайомлення з дидактичною та методичною літературою засвідчило, що у процесі розв'язання цієї проблеми може допомогти розробка навчально-методичного посібника, який би дозволив без допомоги викладача розібратися з основними питаннями теми. У зв'язку з цим навчально-методичні посібники для студентів вищих навчальних закладів повинні обов'язково містити дві частини: методичну та дидактичну. Виходячи з цього, посібник уміщує чотири розділи:

1. Теоретичні засади підготовки вчителів початкових класів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики.

2. Матеріали (тези) лекційного курсу дисципліни «Розвиток пізнавальних інтересів учня початкових класів у процесі навчання математики».

3. Плани семінарських та практичних занять зі спецкурсу «Розвиток пізнавальних інтересів учня початкових класів у процесі навчання математики».

4. Аналіз й оцінювання діяльності учнів з розвитку їх пізнавальних інтересів у процесі навчання математики.

У методичній частині пояснюються теоретичні засади підготовки вчителів початкових класів до розвитку пізнавальних інтересів учня у процесі навчання математики: розвиток пізнавальних інтересів молодшого школяра у процесі навчання математики як педагогічна проблема та проектування системи підготовки учителів початкової школи до організації роботи з розвитку пізнавальних інтересів учня.

До дидактичної частини посібника входять тези лекційного курсу дисципліни, плани практичних і семінарських занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів, структура та зміст рівнів

пізнавального інтересу учнів початкової школи у процесі навчання математики, система тестових завдань на виявлення рівнів пізнавального інтересу учнів початкової школи тощо.

Додатки методичного посібника: навчальна та робоча програми спецкурсу «Розвиток пізнавальних інтересів учня початкових класів у процесі навчання математики».

На основі проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**.

Упровадження в освітній процес вищого навчального закладу розробленого науково-методичного забезпечення сприяє як підготовці студента до розвитку пізнавальних інтересів молодшого школяра, так і його загальній професійно-педагогічній підготовці, розвитку педагогічної майстерності, самосвідомості, стимулюванню студентів до самостійної роботи та здійснення наукових досліджень, розвитку творчих здібностей і творчій самореалізації майбутнього педагога.

Спецкурс «Розвиток пізнавальних інтересів молодшого школяра у процесі навчання математики» розроблений відповідно до сучасних вимог, згідно з якими здійснюється підготовка студентів до реалізації особистісно орієнтованого підходу у своїй професійній діяльності з метою визначення пізнавальних зацікавленостей та пізнавальних можливостей кожного учня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Освіта України. – 2004. – С. 8–9.
2. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень]. – Акад. пед. наук України. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. [для студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / І. Зайченко. – Чернівці, 2003. – 528 с.
4. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі / Л. В. Коваль. – Донецьк : Юго-Восток, 2006 р. – 226 с.
5. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г. И. Щукина. – М. : Педагогика, 1971. – 351 с.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены задачи, структура, содержание, формы и методы повышения уровня готовности будущих учителей начальных классов, путем внедрения спецкурса «Развитие познавательных интересов младшего школьника в процессе изучения математики»; обобщены результаты экспериментальной работы по внедрению предложенного методического обеспечения в реальный образовательный процесс высшего учебного заведения.

Ключевые слова: задачи, структура, содержание, форма, методы, познавательный интерес.

SUMMARY

In the articles considered of task, structure, maintenance, forms and methods of increase of level of readiness of future teachers of initial classes by introduction of the special course «Development of cognitive interests of junior schoolboy in the process of studies of mathematics». The result of experimental work on the implementation of the proposed methodology in a real educational process of higher education.

Key words: task, structure, maintenance, form, method, cognitive interest.

УДК 318. 4

М. С. Головань

ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України», м. Суми

АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ СИСТЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано різні моделі кредитної організації навчального процесу та визначено шляхи вдосконалення існуючих кредитних систем. Розвиток кредитно-модульної системи організації навчання відбувається на основі поєднання властивостей накопичувальних кредитних систем, систем перезарахування кредитів, модульної технології навчання та компетентнісного підходу у процесі професійної підготовки фахівців.

Ключові слова: моделі кредитної організації, кредитно-модульна система, модульні технології навчання, кредитно-модульна компетентність.

Постановка проблеми. З'ясування теоретичних засад розробки та впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу має базуватися на ґрунтовному дослідженні існуючих кредитних систем. Поряд з розглядом основних характеристик, сучасного стану, досвіду використання таких систем у вітчизняній та зарубіжній вищій школі [1–7] актуальною залишається проблема визначення перспектив подальшого розвитку кредитно-модульних систем навчання.

Аналіз актуальних досліджень. Методологічні аспекти розвитку національних кредитних систем вищої школи в контексті світових інтеграційних освітніх процесів досліджували І. І. Бабин, В. І. Байденко, Я. Я. Болюбаш, В. В. Грубінко, В. С. Журавський, М. З. Згуровський, О. Ю. Лозинський, Ю. К. Рудавський, М. Ф. Степко, К. Таух, Г. Хог, В. Д. Шинкарук. Проблему модульного навчання, рейтингу та систему залікових одиниць досліджували А. М. Алексюк, В. І. Бондар, П. І. Сікорський, О. М. Спірін, А. В. Фурман, В. М. Чистохвалов, Н. І. Шиян, П. А. Юцявичене. Питання організації експерименту з кредитно-модульної